
Innsiktsfullt om hjelp og tvang

ANMELDELSER

BENTE OHNSTAD

Førsteamanuensis, Institutt for rettsvitenskap
Høgskolen i Innlandet, Lillehammer

Bjørn Henning Østenstad, Caroline Adolphsen, Eva Naur et al., red

Selvbestemmelse og tvang i helse- og omsorgstjenesten

302 s. Bergen: Fagbokforlaget, 2018. Pris NOK 479

ISBN 978-82-450-1982-7

I denne boken drøftes ulike sider ved problematikken rundt selvbestemmelse og tvang i helse- og omsorgstjenesten. Den er et samarbeid mellom norske og danske rettsforskere, og inneholder både prinsipielle drøftinger og avklaring av mer konkrete problemstillinger. Forfatterne er tilknyttet Universitetet i Bergen og Aarhus Universitet.

Hensynet til å verne den hjelpetrequende og hensynet til pasientautonomi kan ofte komme i konflikt med hverandre. Dette belyses og drøftes i ni artikler. Kapitlene er tematiske og kan leses hver for seg. Problematikken er særlig aktuell overfor personer med psykisk funksjonssvikt, og dette er også et gjennomgangstema. I tillegg behandles

barns rettigheter, herunder foreldresamtykke ved behandling av barn med interkjønn, og verdikonflikten ved forskning på barn og myndige personer uten samtykkekompetanse.

Utviklingstrekk i det menneskerettslige vernet mot tvang er grundig behandlet i bokens første kapittel.

Forståelsen av ulike tvangsbegreper, forsvarlighet, involvering av pårørende, tvangsmedisinering i psykisk helsevern og rettsikkerhet for barn er utførlig drøftet og belyst. To saker fra Oslo tingrett om mulig omsorgssvikt overfor to eldre kvinner er gjennomgått og analysert i lys av retten til nødvendige og forsvarlige tjenester og kravet om å respektere individets autonomi og rett til medvirkning.

Kapitlet om samarbeid eller juridisk bindende samtykke er skrevet med utgangspunkt i dansk administrativ praksis, og synliggjør dilemmaet med ulik forståelse mellom den sosialpedagogiske og den juridiske tilnærmingen. Dette antas også å ha relevans i norsk virkelighet.

Bokens tematikk berører mange, ikke bare ansatte i helse- og omsorgstjenesten, men i høyeste grad også pasienter og deres pårørende.

Den er velskrevet, og innholdsfortegnelsen er detaljert. Boken inneholder også fylldige registre over lover, publikasjoner og relevante avgjørelser i norske domstoler og Den europeiske menneskerettsdomstolen.

Den egner seg nok først og fremst som pensumbok innen velferdsrettslige studier. Men den kan også brukes som oppslagsbok for leger og andre som står overfor vanskelige avveininger mellom pasientautonomi og medisinsk forsvarlig behandling, for eksempel ved tvangsmedisinering i psykiatrien.

Publisert: 14. januar 2019. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.18.0788
Opphavsrett: © Tidsskriftet 2026 Lastet ned fra tidsskriftet.no 11. juli 2026.